

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

**Методичні рекомендації до виконання курсової роботи
(для здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії» першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми
«Міжнародні відносини та регіональні студії»)**

Електронний ресурс

Харків – 2024

Рецензенти:

О. О. Безрук – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

В. М. Шамраєва – доктор політичних наук, професор кафедри міжнародного і європейського права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 18 червня 2024 року)*

Зовнішня політика України : методичні рекомендації до виконання курсової роботи (для здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії») [Електронний ресурс] / уклад. А. Ю. Парфіненко – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – (PDF 42 с.)

Видання містить основні вимоги до написання, оформлення та захисту курсових робіт з дисципліни «Зовнішня політика України», яка вивчається студентами спеціальності 291 «Міжнародні відносини» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії». Детально висвітлено процедуру вибору теми дослідження, особливості роботи з науковою літературою, змістовне наповнення кожного з розділів курсової роботи. Наведено приклади оформлення різних елементів роботи.

УДК 327 (477)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Парфіненко А. Ю., уклад., 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	5
2. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ.....	9
3. СТРУКТУРА, ЗМІСТ І ОБСЯГ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	12
4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	23
5. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	26
6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	28
ДОДАТКИ.....	29

ВСТУП

Написання курсової роботи – важливий етап здобуття й систематизації знань здобувачів, які навчаються за освітньою програмою «Міжнародні відносини та регіональні студії». Процес підготовки, написання й захисту курсової роботи закріплює навички самостійної аналітичної науково-дослідної діяльності. Студенти підтверджують рівень своєї професійної підготовки, демонструють готовність до самостійної пошукової і дослідницької діяльності під час написання курсових робіт.

Курсова робота – це логічно завершене теоретико-емпіричне дослідження, що систематизує та поглиблює фахові знання, навички й уміння студентів, виявляє їх наукові інтереси та здібності, передбачає виклад матеріалу на основі спеціально підібраної літератури та самостійно проведеного дослідження.

Виконана курсова робота дозволяє викладачу перевірити рівень опанування студентом певної теми та його вміння творчо підходити до вирішення конкретних завдань.

У курсовій роботі студент повинен показати знання в галузі національних інтересів та зовнішньополітичних пріоритетів України.

Курсова робота повинна мати характер теоретичного та прикладного дослідження за обраною студентом темою та бути етапом його підготовки до майбутньої професійної діяльності, кроком до написання дипломної роботи бакалавра.

Діяльність студента з виконання курсової роботи починається з визначення її теми та об'єкту дослідження, отримання на випусковій кафедрі завдання з методичними рекомендаціями щодо її розробки. Тематика робіт визначається і затверджується випусковою кафедрою. Вже на етапі вибору теми починається співпраця студента з керівником курсової роботи.

На стадії підготовки виконання курсової роботи студент розробляє і погоджує з керівником її детальну структуру. Керівник здійснює:

- допомогу студенту в уточненні теми роботи і розробці її плану;
- орієнтацію на збір необхідної інформації для написання роботи;
- рекомендації щодо вибору літературних джерел: наукової, методологічної і спеціальної літератури;
- консультації щодо змісту роботи;
- контроль за виконанням окремих етапів роботи;
- поради щодо оформлення роботи.

Керівник курсової роботи звертає увагу студента на недоліки у роботі (стиль викладу, оформлення, зміст підрозділів та ін.), але не виправляє їх сам.

Теми курсових робіт, які пропонує випускова кафедра, сформульовані у такий спосіб, що дають змогу виконати поставлене перед студентами наукове завдання у формі поглибленого реферування важливих праць або співставлення певних наукових концепцій. Важливим у процесі написання курсової є набуття студентами практичних дослідницьких навичок, уміння опрацьовувати та систематизувати джерела з досліджуваної проблематики, робити власні узагальнення та логічні висновки, а також оформляти основні частини роботи згідно з усталеними вимогами.

На початковому етапі підготовки фахівців метою написання курсових робіт є навчити студентів застосовувати основні дослідницькі прийоми та методи, розуміти сутність і принципи методології наукової праці як такої, чітко розмежувавши її з іншими сферами та формами інтелектуального самовираження. Неухильне дотримання студентами всіх вимог до оформлення курсової роботи сприяє вихованню в них належного стилю роботи, стимулює вимогливість до себе, прищеплює певні навички до ведення наукового дослідження, допомагає впевнитись у виборі наукової проблеми для подальшої науково-дослідної роботи.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсова робота є досить складною формою самостійної, творчої роботи студента. Вона є засобом перевірки теоретичної і методичної підготовки здобувачів вищої освіти, їх вміння працювати зі спеціальною літературою, осмислювати та систематизувати зібраний матеріал, аналізувати та порівнювати різні погляди на процеси, що відбуваються у світовій політиці та визначати зовнішньополітичні пріоритети України. Зокрема, чітко висловлювати свою думку, робити обґрунтовані висновки, формулювати пропозиції та ін.

Підготовка до написання курсової роботи вирішує одночасно навчальне (виявляє рівень засвоєння навчального матеріалу) і дослідницьке (засвідчує вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки) завдання.

Мета курсової роботи полягає в засвоєнні здобувачами вищої освіти поглиблених знань щодо концептуальних засад зовнішньої політики України, зовнішньополітичної діяльності України по забезпеченню її національних інтересів у системі міжнародних відносин. Оволодінні навичками самостійного вивчення матеріалу, вмінні узагальнювати вивчений матеріал і робити об'єктивні висновки.

Завдання курсового дослідження:

- глибоке вивчення теоретичних основ обраної теми;
- розширення, узагальнення і систематизація знань з дисципліни;
- застосування сучасних методичних підходів для дослідження предмета й об'єкта;
- вивчення, збір, систематизація й обробка інформації з обраної теми;
- формування вміння формулювати висновки і пропозиції.

Обираючи тему курсової роботи, студент повинен пам'ятати, що дослідження, зроблене в курсовій роботі, можна продовжити у подальших наукових працях.

Курсова робота має бути написана на основі глибокого дослідження та вивчення спеціальної літератури щодо об'єкта дослідження, містити елементи самостійних досліджень, аналізу статистичного матеріалу тощо.

Захист курсового дослідження є не менш відповідальною справою, ніж її підготовка. Захист курсової роботи проводиться прилюдно перед комісією у складі двох-трьох науково-педагогічних працівників кафедри, в тому числі керівника курсової роботи. На захисті курсової роботи можуть бути присутні студенти.

В результаті опанування дисципліни «Зовнішня політика України», складовою якої є підготовка курсової роботи, здобувачі набувають наступних компетентностей та результатів навчання.

Компетентності

Інтегральна – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікації та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК18. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК8. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв’язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК11. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

СК15. Здатність оцінювати особливості та традиції політичної поведінки країн світу в контексті об'єктивних потреб і можливостей розвитку міжнародних стосунків.

СК16. Здатність аналізувати внутрішні та зовнішні чинники розвитку регіональних спільнот (геополітичних, географічних, економічних, цивілізаційних та інших, регіональні угруповання, країни та регіони як суб'єкти міжнародних відносин та глобальної конкуренції).

Результати навчання:

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

РН07. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

РН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні довідки.

РН13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

РН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

РН 18. Розуміти основи сучасного міжнародного права, його впливу на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

РН 20. Проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів.

РН 22. Аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи, із дотриманням норм та правил їх оформлення.

РН 28. Розуміння зовнішньої політики США та країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

2. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Науково-освітня діяльність Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна базується на дотриманні правил та норм академічної доброчесності. Впровадження цих принципів означає, що в процесі навчання і дослідницької роботи студенти, викладачі та науковці дотримуються статті 42 Закону України «Про освіту», в якій надано визначення академічній доброчесності як сукупності етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності під час освітнього процесу в університеті передбачає посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське і суміжні права; надання правдивої інформації про методики й результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. Отже, цінність академічної доброчесності полягає у створенні довіри до результатів навчання та наукових досягнень.

Заходи, спрямовані на дотримання академічної доброчесності для здобувачів освіти

1. Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

2. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

3. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права.

4. Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Компетентності студента з академічної доброчесності:

- здатність діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики;
- самостійно виконувати навчальні завдання;
- коректно покликатися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;
- усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до них;

- оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності;
- давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами, та інші.

Порушеннями принципів академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат (оприлюднення наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства);
- самоплагіат (оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів);
- фабрикація (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях);
- фальсифікація (свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень);
- списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання);
- обман (надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу (формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування));
- хабарництво (надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі);
- необ'єктивне оцінювання (свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти).

Виявлення академічного плагіату в курсовій роботі

Перевірка курсових робіт на наявність академічного плагіату здійснюється відповідно до внутрішніх документів, які діють у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна: Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти; Порядку проведення перевірки кваліфікаційних робіт, наукових праць та навчальних видань щодо наявності запозичень з інших документів

Перед поданням роботи на перевірку викладачу, здобувачі вищої освіти мають обов'язково самостійно перевірити свою курсову роботу на одному з доступних онлайн-сервісів перевірки на плагіат:

- 1) [StrikePlagiarism.com](https://www.strikeplagiarism.com/)
- 2) [Unicheck](https://www.unicheck.com/)

- 3) PlagiarismCheck
- 4) PlagiarismSearch.com
- 5) Copyscape
- 6) EduBirdie

Отриманий за результатами перевірки висновок має бути переданий керівнику курсової роботи.

В свою чергу викладач перевіряє курсові роботи на доступній в закладі освіти антиплагіатній системі та ухвалює рішення щодо допуску роботи до захисту.

Рекомендовані показники оригінальності за величиною коефіцієнта подібності становлять:

- не більше 20% – оригінальна робота, яка допускається до захисту;
- від 21% до 50% – задовільно оригінальна робота, яка допускається до захисту за рішенням викладача;
- від 51% до 90% – умовно оригінальна робота, яка допускається до захисту за рішенням комісії;
- більше 90% – неоригінальна робота, яка не допускається до захисту та потребує доопрацювання.

3. СТРУКТУРА, ЗМІСТ І ОБСЯГ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота повинна мати певну логіку побудови, послідовність викладення матеріалу і завершеність дослідження.

Курсова робота складається з таких елементів:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідністю).

Титульний аркуш

Титульний аркуш курсової роботи оформлюється за встановленою формою (Додаток А).

Зміст

Зміст відображає послідовність розташування складових частин курсової роботи: вступу, назви всіх розділів і підрозділів, висновків, бібліографічного списку, додатків. Назви розділів і підрозділів мають бути стислими і зрозумілими, літературно грамотними, тісно пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її. У змісті вказується номер сторінки, з якої починається викладення кожної частини (Додаток Б).

Вступ

Обсяг 2–3 сторінки. У вступі обґрунтовується **актуальність** обраної теми, визначаються **мета і завдання** роботи, **об'єкт і предмет** дослідження, аналізується **ступінь вивчення проблеми** в літературних джерелах, вказуються використані **методи та інформаційна база дослідження**, розкривається **структура** роботи.

Обґрунтовування *актуальності* обраної теми – початковий етап будь-якого дослідження. Висвітлення актуальності має бути небагатослівним: достатньо показати головне – сутність проблемної ситуації, що визначає актуальність теми.

Ступінь вивчення проблеми – це коротка характеристика раніше виконаних досліджень з даної тематики. Тут слід перерахувати авторів, що займаються або займалися даною проблематикою, оцінити якість і глибину їх розробок, коротко викласти різні точки зору і підходи до вирішення того або іншого питання, пропозиції окремих авторів, а також виказати своє ставлення до вирішення проблеми.

Зважаючи на актуальність та ступінь вивченості проблеми логічно перейти до формулювання *мети* дослідження, а також вказати на конкретні завдання, які належить розв'язати відповідно до цієї мети. Метою будь-якого суспільно-політичного дослідження є отримання певного конкретного результату – виявлення недоліків та проблем,

визначення основних тенденцій та особливостей, обґрунтування стратегічних пріоритетів, визначення перспектив двостороннього співробітництва та ін. Процес виконання роботи (вивчення, дослідження, аналіз тощо) **не є** метою.

Наприклад:

Метою курсової роботи є визначення основних тенденцій та особливостей європейсько-атлантичного аспекту трансформації зовнішньої політики України шляхом аналізу змісту й характеру відносин ЄС і НАТО з Україною 1991–2015 рр., виявлення пріоритетів, здобутків, проблем співпраці та перспектив набуття членства в цих організаціях.

Формулювання завдань наводиться у вигляді переліку: з'ясувати ..., охарактеризувати ..., встановити ..., визначити ... тощо. Постановку завдань необхідно робити ретельно, оскільки опис їх розв'язання повинен скласти зміст параграфів курсової роботи. Кількість завдань для виконання роботи має становити 6-7 пунктів, відповідно до кількості параграфів курсової.

Вступ також має містити визначення об'єкта та предмета дослідження. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію. Предмет наукового дослідження знаходиться в межах об'єкту і відображає лише суттєві зв'язки та відносини, властивості, аспекти, функції, що є головним для конкретного дослідження. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Наприклад:

Об'єктом дослідження є зовнішня політика України в системі міжнародних відносин 1991–2025 рр.

Предмет дослідження становлять загальні тенденції та специфічні особливості трансформації зовнішньополітичного курсу України до європейсько атлантичних інтеграційних процесів у означений період.

У вступі потрібно представити методологію або методику дослідження. В курсовій роботі можна обмежитися методикою. Але принагідно зазначимо, що *методологія дослідження* – це сукупність вихідних теоретичних положень, принципів та методів. Вона формується як на підставі загальних принципів пізнання, так і під впливом особливостей предмета дослідження. Різноманітність теоретико-методологічних підходів міжнародно-політичної науки може бути зведена до наступних парадигм: політичного реалізму (включає в себе класичний реалізм і неореалізм), лібералізму (традиційний ідеалізм і неолібералізм), неомарксизму, а також різні модерністські та постмодерністські теорії.

Методика – це спосіб, алгоритм виконання дослідження. Зазвичай вона запозичена у певного науковця/науковців («робота виконувалася аналогічно ...»), але може бути розроблена самостійно.

Наприклад:

Методологічну основу роботи становлять принципи об'єктивності та історизму і загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, індукція та дедукція, абстрагування і конкретизація тощо), спеціально-історичні (історико-генетичний, історико-хронологічний, історико-порівняльний, системно-структурний, історико-типологічний) та деякі інші наукові методи дослідження, а також системний, міждисциплінарний і плюралістичний підходи до вивчення європейсько-атлантичного аспекту трансформації зовнішньої політики України.

У характеристиці використаних джерел слід зазначити базові нормативно-правові акти, заяви міністерства закордонних справ, публікації та заяви політичних діячів, звіти, документи особистого походження, розділити їх за важливістю, якістю інформації, оригінальності викладення, глибиною розробок.

Завершується вступ стандартною фразою: «Робота складається зі вступу, N розділів, висновків; містить N сторінок тексту, N рисунків, N таблиць, N додатків. Список джерел включає N найменувань літератури, N електронних публікацій».

Основна частина

Перший розділ (10–12 сторінок) має містити теоретичні основи дослідження зовнішньої політики України. Зазвичай розділ складається з 3–4 пунктів.

Один з них має розкривати основні підходи до дослідження та ключові поняття, які є центральними для аналізу зовнішньої політики, такі як сила, безпека, дипломатія та міжнародна співпраця.

Доречним параграфом першого розділу роботи може бути розгляд історико-геополітичних передумови та основних етапів формування зовнішньополітичної діяльності України.

Перший розділ має обов'язково містити оцінку зовнішньополітичного потенціалу України – чинників, які визначають стан України на світовій арені. Зазначимо, що стан держави у системі міжнародних відносин зумовлює низка чинників: геополітичне становище; населення; природні ресурси; індустриальний розвиток держави; військова могутність; воля; політичне керівництво і внутрішня організація влади; дипломатія; міжнародний імідж.

Для цього варто оглянути міжнародні індекси, які визначають спроможність держави взагалі і її здатність приділити увагу зовнішньополітичним питанням, можливість її апарату ефективно реалізовувати певний політичний курс (індекс сприйняття корупції, залежність від інших держав та якість управління), визначити обсяг коштів, які держава спроможна виділити на зовнішню політику і оборону

відносно її бюджету та ВВП. Це дозволить сформулювати уявлення про місце й роль держави в системі світового господарства та міжнародних відносин.

Розглядаючи позиції України в глобальних індексах важливо показати місце нашої країни в динаміці та порівняно інших країн Центральної та Східної Європи. Важливо також враховувати як повномасштабний етап російсько-української війни, який розпочався у лютому 2022 р., вплинув на трансформацію позицій нашої держави в тому або іншому рейтингу.

Перелік глобальних індексів, на які варто звернути увагу при підготовці відповідного параграфу роботи:

- Індекс людського розвитку (Human Development Index ПРООН (UNDP))
- Індекс забезпечення безпеки здоров'я (Global Health Security Index)
- Індекс конкурентоспроможності Світового економічного форуму (World Economic Forum)
- Рейтинг «Doing Business» Світового банку (World Bank)
- Індекс економічної свободи (Wall Street Journal і Heritage Foundation)
- Індекс сприйняття корупції The Corruption Perceptions Index 2018 (Transparency International)
- Загальний рейтинг свободи Aggregate (Freedom Score Freedom House)
- Світовий рейтинг свободи слова/преси 2019 (World Press Freedom Index міжнародної організації «Репортери без кордонів» (RSF))
- Глобальний показник миру Інституту економіки та миру (The Institute for Economics and Peace)
- Індекс демократії (британської компанії «Economist Intelligence Unit»)
- Індекс неієздатності держав (Фонду миру)
- Індекс виконання цілей сталого розвитку (Sustainable Development Solutions Network (SDSN) і the Bertelsmann Stiftung)
- Global Firepower (рейтинг військової потужності)

Зовнішня політика передбачає формулювання, реалізацію та оцінку стратегії держави щодо досягнення її національних інтересів і цілей. Тому в першому розділі потрібно представити уявлення про зовнішньополітичну доктрину Української держави.

Доктрина – це «система поглядів, наукова або філософська теорія», «систематизоване політичне, ідеологічне або філософське вчення, конвенція, сукупність принципів». Зовнішньополітична доктрина – це система науково обґрунтованих поглядів політичного керівництва країни на роль і місце зовнішньої політики держави в загальній системі її

політики, на характер її використання з метою реалізації національно-державних інтересів, а також на способи, форми та методи її здійснення у взаємодії з іншими країнами на досить тривалу історичну перспективу. Зовнішньополітична доктрина держави відображає теоретико-методологічний рівень її зовнішньої політики, виступає в ролі теоретичного обґрунтування основних зовнішньополітичних пріоритетів і визначає ті межі, у рамках яких зовнішня політика може змінюватися, змінювати напрямок без шкоди для досягнення найбільш істотних, корінних, національно-державних інтересів. В основі зовнішньополітичної доктрини лежать теоретико-методологічні принципи певної філософської, ідеологічної або релігійної системи, що визначає характер політичної системи держави.

Зовнішньополітична доктрина відображає теоретико-методологічний рівень зовнішньої політики держави, визначаючи базові положення, пов'язані з роллю й місцем зовнішньої політики держави в її загальній системі політики на досить тривалий історичний період.

Для оцінки зовнішньополітичної доктрини України слід проаналізувавши національне законодавство (Конституцію, закони про національну безпеку, про засади внутрішньої і зовнішньої політики, стратегію зовнішньополітичної діяльності, військову та безпекову доктрини та ін.), визначити перелік правових актів, які регулюють зовнішньополітичну сферу держави, відповідають де-факто реалізованій державою зовнішній політиці.

Основні принципи й засади, напрямки зовнішньополітичної діяльності України зафіксовано в таких документах:

- Декларація про державний суверенітет України (16.07.1990);
- Акт проголошення незалежності України (24.08.1991);
- Конституція України (28.06.1996, зі змінами);
- Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (01.07.2010, зі змінами);
- Закон України «Про дипломатичну службу» (07.06.2018, зі змінами);
- Закон України «Про національну безпеку України» (21.06.2018, зі змінами);
- рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України» (введено в дію Указом Президента України від 14.09.2020);
- рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» (введено в дію Указом Президента України від 26.08.2021) та ін.

Наступний етап роботи передбачає з'ясування інституційних основ зовнішньої політики України – аналіз органів влади, залучених до формування зовнішньої політики. Спершу — виявлення формальних чи

реальних владних повноважень (або їх відсутності) у глави держави, Верховної ради (зокрема, його керівництва, членів комісій і комітетів), вищих судових органів, глави і членів уряду (міністрів оборони і зовнішніх справ, інших міністрів), повноважень працівників відповідних міністерств і відомств. Зокрема, для аналізу повноважень останніх слід розглянути наявну інформацію про особливості дипломатичної служби.

Наприкінці розділу слід представити стислі висновки щодо доктринальних та інституційно-правових основ, національних інтересів та стратегічних пріоритетів зовнішньої політики України.

Другий розділ (10–12 сторінок). Зовнішня політика є однією з найважливіших областей дослідження міжнародних відносин, яка прагне дослідити, як держава взаємодіє з іншими державами та недержавними акторами на глобальній арені.

Тому в залежності від теми курсової роботи, в центрі уваги даного розділу має постати окреслення сучасного стану, проблем та перспектив двосторонньої співпраці України з державою-партнером (регіоном), взаємодія з міжнародними організаціями, іншими акторами міжнародних відносин або окремих вимір зовнішньої політики та дипломатії (економічний, культурний, енергетичний, військовий, санкційний та ін.).

Розглянемо типову структуру другого розділу роботи в контексті двостороннього співробітництва України з іншими державами.

Основні сфери співробітництва держав включають: політичні відносини, торгово-економічні відносини, гуманітарне й освітнє співробітництво, співробітництво у науково-технічній сфері, співробітництво у військовій сфері, співробітництво в енергетичній сфері та ін.

Оцінка потенціалу та перспектив двосторонніх відносин має містити:

По-перше, аналіз правової бази співробітництва;

По-друге, виявлення різних напрямків і форм співпраці сторін (якщо робота присвячена одному з напрямків взаємодії, огляд повинен бути коротким і максимально інформативним);

По-третє, стислу характеристику: а) історичних особливостей і етапів розвитку двосторонніх відносин, б) позицій сторін з ключових питань міжнародного порядку денного, в) реалізації економічних проєктів, г) ситуації в культурно-гуманітарній сфері.

Зрештою, необхідно детально зупинитися на аналізі проблем і труднощів у двосторонніх відносинах.

Аналіз двосторонніх відносин передбачає обов'язкову порівняльну економічну характеристику двох країн, розвитку їх відносин в економічній сфері як основи для вибудовування політичних контактів. Основні параметри оцінки: географічне положення, ресурсна база, обсяг і динаміка товарообігу за останні роки, структура експорту та імпорту,

нереалізований економічний потенціал, перешкоди на шляху торгово-економічного співробітництва та ін.

При підготовці другого розділу варто скористатися як наявною науковою літературою за темою дослідження, так інформацією, яка розміщена на офіційному сайті Міністерства закордонних справи України, офіційних сайтах посольств України.

Важливий аналітичний матеріал щодо різних напрямків зовнішньої політики України представлений на сайті аналітичного центру Рада зовнішньої політики «Українська призма» (<https://prismua.org/scorecards2022/>). Зокрема, обов'язково слід скористатися матеріалами щорічного аналітичного звіту «Українська призма: зовнішня політика», у якому представлено аналіз співпраці України з ключовими партнерами та міжнародними організаціями. Звіт спирається на аналіз діяльності Президента, МЗС України та інших відповідальних міністерств та відомств, відповідних комітетів Верховної Ради України, задіяних у формуванні та реалізації зовнішньої політики нашої держави.

У другому розділі обов'язково слід представити визначення загальної ефективності двосторонньої взаємодії на сучасному етапі за допомогою методу SWOT-аналізу.

Зазначимо, що SWOT-аналіз являє собою ефективний метод ідентифікації внутрішніх сильних (Strengths) і слабких сторін (Weaknesses) і розпізнавання зовнішніх можливостей (Opportunities) і загроз (Threats).

SWOT-аналіз може стати корисною основою для аналізу сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, з якими стикається зовнішня політика держави на конкретному напрямку, а головне – допомогти у прийнятті стратегічних рішень і формулюванні політики.

Розглянемо якими можуть бути сильні та слабкі сторони, можливості і загрози у сфері зовнішньої політики.

Сильні сторони: Сильні сторони держави в зовнішній політиці можуть включати сильну економіку, військовий потенціал і союзи з іншими державами. Ці сильні сторони можуть забезпечити державу ресурсами та важелями впливу, необхідними для досягнення цілей її зовнішньої політики.

Слабкі сторони: Слабкі сторони зовнішньої політики можуть включати політичну нестабільність, економічну вразливість та обмежені військові можливості. Ці недоліки можуть обмежити здатність держави досягати своїх зовнішньополітичних цілей і зробити її вразливою до зовнішніх загроз.

Можливості: можливості у зовнішній політиці можуть включати нові економічні партнерства, дипломатичні ініціативи та технологічний прогрес. Ці можливості можуть надати державі нові шляхи для

досягнення цілей зовнішньої політики та покращення свого становища в міжнародній системі.

Загрози: Загрози у зовнішній політиці можуть включати зовнішні чинники, такі як геополітична конкуренція, тероризм і екологічні проблеми. Ці загрози можуть створювати значні проблеми для цілей зовнішньої політики держави та можуть вимагати прийняття стратегічних рішень для ефективного управління.

SWOT-аналіз може також розглядатися в якості синтезу раніше підготовленого політичного аналізу. Приклад простої матриці SWOT-аналізу представлена на рис. 1.

Різні шаблони матриці SWOT-аналізу пропонує платформа графічного дизайну Canva: <https://www.canva.com/uk-ua/grafiky/swot-analiz/>.

В додатку Л наведено приклад SWOT-аналізу формування позитивного іміджу України в світі.

Матриця SWOT-аналізу

Сильні сторони	Слабкі сторони
1)	1)
2)	2)
3)	3)
Можливості	Загрози
1)	1)
2)	2)
3)	3)

SWOT-аналіз показує, яким чином краще застосувати власні сили і зменшити внутрішні слабкості, оптимально використовуючи зовнішні можливості та усуваючи загрози. Таким чином, SWOT-аналіз зазвичай використовується для виявлення найбільш важливих внутрішніх і зовнішніх факторів, що мають значення для формування зовнішньої політики та розвитку двосторонніх відносин України.

Етапи SWOT-аналізу. На першому етапі SWOT-аналізу заповнюється квадрант «Можливості», а потім – «Загрози». На другому етапі спочатку заповнюється квадрант «Сильні сторони», а потім – «Слабкі сторони». Після того, як конкретний список сильних та слабких сторін політичної системи, а також загроз та можливостей складено, настає етап встановлення зв'язків між ними. Якщо під час роботи одна і та сама характеристика потрапляє в список сильних та слабких сторін, слід звернути увагу, можливо це «точка» входження в проривну ідею.

Наприкінці другого розділу слід представити стислі висновки щодо сучасного стану, особливостей, проблем та стратегічних пріоритетів зовнішньої політики України на досліджуваному напрямку.

Висновки

Обсяг – 2–3 сторінки. Загальні висновки розташовують безпосередньо після викладення сутності роботи, починаючи з нової сторінки. У висновках наводять оцінку одержаних результатів дослідження (наукову, практичну, соціальну цінність). Ця частина містить висновки автора стосовно суті проблеми, питань, що розглядались у роботі, можливих галузей використання здобутих результатів роботи. У висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках отриманих результатів. Текст висновків доцільно поділяти на пункти. У такому випадку кількість пунктів повинна відповідати кількості завдань, окреслених у вступі. Висновки повинні узгоджуватись із поставленими завданнями.

Висновки і пропозиції мають бути сформульовані в тезовій формі чітко, ясно, зрозуміло; відображати зміст роботи, її теоретичне і практичне значення. Кваліфіковано кожний пункт висновків складається з двох логічних частин – твердження («визначено ...») і доказу («оскільки ...», «на підставі ...»).

Список використаних джерел

Наукове дослідження завершується списком використаних джерел, який починають з нової сторінки після висновків. Насамперед записують джерела, які видані кирилицею, потім – латиницею. Отже, основна вимога до укладання списку використаних джерел – це однотипне оформлення та дотримання чинного державного стандарту бібліографічного опису документів і друкованих творів. Кількість джерел літератури має налічувати не менше 20 найменувань. На всі вказані джерела обов'язково мають бути відповідні посилання в тексті роботи.

В курсовій роботі категорично заборонено використання та посилання на джерела інформації держави-агресора, виданих державною мовою РФ.

При підготовці курсової необхідно ознайомитися з усіма видами джерел і наукової літератури так або інакше пов'язаних з предметом дослідження. Доцільно починати вивчення теми з навчальних посібників, в яких викладено основні знання з обраної проблематики та наводяться списки рекомендованої літератури (слід, однак, пам'ятати, що навчальні посібники не прийнято включати до списку літератури). Після цього можна перейти до вивчення джерел і наукової літератури.

Окрім монографічних видань за темою дослідження, варто звернути увагу на публікації в наступних наукових журналах:

1. Актуальні проблеми міжнародних відносин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv>>.

2. Міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint>>.

3. Стратегічна панорама». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/5/>

4. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/irtb>.

5. Історико-політичні проблеми сучасного світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interrel.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/07journals> та ін.

Окрім джерел та наукової літератури, важливим кроком наукового дослідження є використання провідних національних аналітичних центрів, які займаються оцінкою зовнішньої політики України. Серед них варто звернути увагу на матеріали наступних центрів:

1. ADASTRA – незалежний український аналітичний центр. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://adastra.org.ua/>
2. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/>.
3. Рада зовнішньої політики «Українська призма». Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prismua.org/>.
4. Українська асоціація зовнішньої політики. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ufpa.org.ua/>.
5. Інституту світової політики. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iwp.org.ua/>.
6. Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ieac.org.ua/>.
7. Український інститут міжнародної політики. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uiip.org.ua/uk/>
8. Центр «Нова Європа». Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/>.
9. Форум українознавства. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrainian-studies.ca/>.
10. Національний інститут стратегічних досліджень. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/>.
11. Міжнародний центр перспективних досліджень. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.icps.com.ua/>.
12. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua/ua>.

13. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cacds.org.ua/> та ін.

Додатки

У додатки виносяться громіздкі таблиці допоміжного характеру, блок-схеми, зразки форм, таблиць тощо.

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота має бути виконаною і оформленою з дотриманням усіх технічних вимог до наукових робіт. Текст роботи має бути набраний на комп'ютері через 1,5 міжрядкових інтервали на одному боці аркуша білого паперу формату А4. Шрифт – Times New Roman, 14 пт.

Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: лівим – 20 мм, правим – 15 мм, верхнім – 20 мм, нижнім – 20 мм. Абзацний виступ має бути скрізь однаковий – 1,0 см.

Обсяг роботи – 25–30 сторінок.

У тексті бажано уникати складних і громіздких пропозицій. Не прийнято писати в роботі «я думаю», «я пропоную» тощо. Висловлювати матеріал рекомендується від першої особи множини «на нашу думку» (тобто на Вашу і керівника).

У роботі допускаються тільки загальноприйняті скорочення слів (ООН, ОБСЄ, ВВП та ін.). Посилання на таблиці, рисунки робляться в тексті.

Текст роботи розбивається на розділи і підрозділи, які повинні мати порядкові номери. Розділи основної частини нумеруються арабськими цифрами в межах усієї роботи.

Підрозділи нумеруються двома арабськими цифрами: перша цифра означає номер розділу, друга – номер підрозділу, наприклад: 1.2. (перший розділ, другий підрозділ).

Назви розділів роботи пишуться з нової сторінки великими літерами по центру (шрифт жирний). Перенесення частини слова в назві не допускається. Перед назвою підрозділу витримується інтервал в 1 рядок. Заголовки підрозділів пишуться жирним шрифтом, вирівнювання – по центру.

Крапка після назв розділів, підрозділів, таблиць, діаграм, графіків тощо не ставиться (Додаток В).

Нумерація сторінок

Нумерація сторінок роботи має бути наскрізною, включаючи список використаних джерел і додатки. Першою сторінкою є титульний аркуш, другою – зміст роботи тощо. Номер сторінки проставляється арабськими цифрами в правому верхньому куті аркуша. На титульному аркуші та змісті номер сторінки не ставиться. Нумерація починається зі вступу (3 стор.).

Оформлення таблиць

Усі таблиці повинні мати назви, що характеризують їх зміст. У правому верхньому куті над найменуванням таблиці пишеться слово «Таблиця 2.3» з позначенням номера розділу і номера таблиці в його межах. Назва таблиці пишеться над таблицею, вирівнювання – по центру. Крапка після назви таблиць не ставиться (додаток Г).

Таблиці, які наведені в додатку, нумеруються як додатки. Заголовки в рядках таблиці слід писати стисло і зрозуміло, без скорочень слів. У

графах таблиці обов'язково вказуються одиниці виміру. До кожної таблиці подається примітка з посиланням на джерело, звідки взяті цифрові дані.

При перенесенні таблиці на наступну сторінку стовпці нумерують і повторюють їх нумерацію на наступній сторінці. Заголовок таблиці не повторюють, пишуть: «Продовження таблиці 2.3».

Оформлення ілюстрацій

Усі ілюстрації (схеми, графіки, діаграми, креслення і т. ін.) іменуються рисунками, в тексті вони іменуються словом «Рис. 1.2», з позначенням номера розділу і номера рисунку в його межах. Підпис до рисунку розташовується під ним (Додаток Д).

Посилання на джерела

Усі наведені в курсовій роботі цитати, перефразовані положення і цифрові дані, отримані іншими авторами, повинні мати посилання на джерело. Посилання наводяться після згадки джерела або цитати з нього, для цього проставляють розташований у квадратні дужки порядковий номер, під яким це видання значиться в списку літератури, номер тому і сторінки, наприклад: [21, т. 3, с. 25].

Оформлення списку використаних джерел

Перелік використаних джерел рекомендується складати в алфавітному порядку в такій послідовності:

- закони України;
- укази Президента України;
- декрети і постанови Кабінету Міністрів України;
- монографії, книги, статті, збірки документів;
- статистичні щорічники і бюлетені;
- ресурси електронних бібліотек.
- іноземні джерела.

Бібліографічний список нумерується від першої до останньої назви. Підзаголовки до окремих типів документів не робляться, кожен документ нумерується окремо.

Зразки оформлення різних літературних джерел наведені в додатку Ж. Зразок оформлення списку використаних джерел наведений у додатку З.

Оформлення додатків

Додатки до курсової роботи слід оформляти як продовження тексту, кожне застосування має починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі рядковими літерами симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над назвою має бути надруковане слово «Додаток __» і прописна літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, додаток А, додаток Б тощо. Єдиний додаток позначається як додаток А. Додатки повинні мати наскрізну з текстом нумерацію сторінок.

Текст кожного додатка за потреби може бути поділений на розділи й підрозділи, пронумеровані у межах кожного додатка: перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 — другий розділ додатка А; В.3.1 — підрозділ 3.1 додатка В. Ілюстрації, таблиці і формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

5. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Виконання курсової роботи складається з таких основних етапів:

1. Визначення напрямку дослідження.
2. Вибір теми курсової роботи.
3. Вивчення та опрацювання літератури за обраною темою.
4. Складання плану курсової роботи.
5. Обробка зібраного матеріалу та написання тексту роботи.
6. Оформлення курсової роботи.
7. Подання роботи керівникові для отримання відгуку.
8. Захист роботи.

Визначення напрямку дослідження.

При виборі напрямку дослідження доцільно користуватись запропонованим переліком тем, проте він не є обов'язковим і може уточнюватись або доповнюватись за бажанням студента та його наукового керівника.

Вибір теми курсової роботи.

Тема курсової роботи повинна бути актуальною, мати теоретичне і прикладне значення, відповідати сучасному стану та перспективам розвитку зовнішньої політики України. Вибір і затвердження теми здійснюється, виходячи з наукових інтересів студента, тематики наукових досліджень кафедри тощо.

Обираючи тему, слід враховувати можливість одержання відповідних матеріалів (звітних, статистичних), проведення власних спостережень, розрахунків, експериментів, наявність літературних джерел, власні напрацювання.

Рекомендовані теми курсових робіт наведено в додатку И.

Вивчення й опрацювання літератури за обраною темою.

Головним завданням цього етапу є збір матеріалу відповідно до затвердженої теми. Для написання курсової роботи підбираються та вивчаються літературні джерела, що є основою наукового дослідження, складається бібліографія. При цьому спочатку необхідно опрацювати основну літературу з теми (підручники, теоретичні статті), а потім – прикладну (законодавчі акти, статті з конкретних досліджень тощо).

Праці вчених, спеціалістів, законодавчі та нормативні акти є методологічною та методичною основою роботи над темою. Монографії та статті дозволяють проаналізувати сутність та причинно-наслідкові відносини явищ, що вивчаються. За допомогою статистичних збірників та довідників можна знайти необхідні факти та цифри, що підтверджують теоретичні положення та висновки.

При виборі літератури слід врахувати, якою мірою дане джерело присвячене безпосередньо темі дослідження, розкриває й аналізує її зміст. Бажано використовувати джерела, видані останнім часом.

Складання плану курсової роботи.

Після попереднього ознайомлення з літературними джерелами студент самостійно складає план курсової роботи, який включає: вступ, 3 розділи, що розкривають тему, висновки, перелік використаних джерел та додатки (за необхідності).

План повинен відповідати темі дослідження, мати чітку логіку поєднання теоретико-методичної, аналітичної та конструктивної частин. План обговорюється з науковим керівником, за необхідністю коректується, потім затверджується.

Обробка зібраного матеріалу та написання тексту роботи.

Згідно з планом шляхом систематизації та обробки зібраних матеріалів формується текст курсової роботи, виконуються розрахунки, ілюстративний матеріал (рисунки, таблиці), обґрунтовуються пропозиції, формулюються висновки.

Текст курсової роботи має бути відредагованим, стилістично витриманим. Остаточне оформлення курсової роботи здійснюється відповідно до вимог, викладених у пункті 3 даного навчального видання.

Підготовка до захисту курсової роботи.

Згідно з регламентом студент зобов'язаний подати курсову роботу науковому керівникові на перевірку та для отримання відгуку у встановлений термін. У відгуку відзначаються позитивні та негативні сторони курсової роботи, оцінюється ступінь самостійності формулювання основних положень і висновків, наявність елементів творчого пошуку, обсяг опрацьованої інформації, дотримання вимог щодо змісту роботи і робиться висновок про допуск до захисту.

У разі невідповідності курсової роботи вимогам робота має бути перероблена з урахуванням усіх зауважень.

Порядок захисту курсової роботи. Час виступу не повинен перевищувати 7 хвилин, виступ має бути стислим та конкретним.

Захист курсової роботи розпочинається з доповіді, яка структурно складається з трьох частин:

- **вступ** – 1–2 хвилини (обґрунтування вибору теми, визначення мети й завдань дослідження);
- **інформація про виконану роботу** – 2–3 хвилини (послідовно за розділами основної частини – що автором самостійно здійснено, проаналізовано, розраховано тощо);
- **виклад результатів дослідження**, що становлять предмет захисту, – 2–3 хвилини (зміст висновків роботи).

Члени комісії можуть ставити запитання з метою визначення рівня опрацювання студентом обраної теми, вміння вести дискусію, обґрунтовувати та відстоювати свою точку зору, чітко відповідати на поставлене запитання. Остаточна оцінка заноситься у відомість і залікову книжку студента.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Критерії оцінювання підготовки та захисту курсової роботи

Критерії оцінки	Бал за шкалою	
	національною	Кількість балів
1. Студент показав глибокі теоретичні знання дисципліни. 2. Оволодів первинними навичками дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, творчо осмислювати, формулювати висновки. 3. Дає свої пропозиції і рекомендації з предмету дослідження. 4. Виконав роботу грамотно, літературною українською мовою. 5. Оформив роботу відповідно до вимог і подав її до захисту у визначений кафедрою термін. 6. На захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, чітко і впевнено відповів на запитання членів комісії.	Відмінно	18-20
1. Студент показав досить високі теоретичні знання дисципліни. 2. Оволодів первинними навичками дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, осмислювати їх, формулювати висновки, але не критично ставиться до використаних джерел. 3. Дає свої пропозиції і рекомендації з предмету дослідження, однак відчуває труднощі щодо їх обґрунтування. 4. Виконав роботу грамотно, літературною українською мовою, але припустився нечисленних граматичних та стилістичних помилок. 5. Оформив роботу відповідно до вимог і подав її до захисту у визначений кафедрою термін. 6. На захисті продемонстрував добрі знання з теми дослідження, відповів на запитання членів комісії.	добре	11-17
1. Студент показав достатні теоретичні знання з дисципліни. 2. В основному оволодів первинними навичкам дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, осмислювати їх, формулювати висновки, однак допускає в роботі порушення принципів логічного і послідовного викладу матеріалу; мають місце окремі фактичні помилки і неточності. 3. Не може сформулювати пропозиції і рекомендації з теми дослідження або обґрунтувати їх. 4. Припускається помилок в оформленні роботи. 5. Допускає численні граматичні та стилістичні помилки. 6. На захисті продемонстрував задовільні знання з теми дослідження, але не зумів впевнено й чітко відповісти на додаткові запитання членів комісії.	задовільно	6-10
Під час захисту студент проявив повне незнання досліджуваної проблеми, не зумів задовільно відповісти на поставлені запитання, що свідчить про несамотійне виконання курсової роботи.	незадовільно	1-5

Приклад оформлення титульного аркуша

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Зовнішня політика України»
на тему: **«СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ВІДНОСИНАХ ЗІ США»**

Студентки 1 курсу, групи УК-11
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини»

Проценко Д. С.

Керівник к.іст.н., доц. Парфіненко А. Ю.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище
та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Члени комісії _____ Парфіненко А. Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ Панасенко Г. С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ Панова І. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Приклад оформлення змісту роботи

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні основи дослідження зовнішньої політики України	5
1.1. Сутність та основні підходи до дослідження зовнішньої політики держави.....	5
1.2. Зовнішньополітичний потенціал Української держави	7
1.3. Доктринальні основи української зовнішньої політики.....	10
1.4. Інституційні основи зовнішньої політики України	13
Висновки до першого розділу	15
Розділ 2. Аналіз сучасного стану та перспектив україно-американського стратегічного співробітництва	16
2.1. Історичні особливості та нормативна база двосторонніх відносин.....	16
2.2. Пріоритетні напрямки співпраці	18
2.3. Особливості співпраці держав в умовах російсько-української війни.....	22
2.4. SWOT-аналіз ефективності та оцінка перспектив українсько-американських відносин	26
Висновки до другого розділу.....	27
Висновки.....	28
Список використаних джерел.....	30
Додатки.....	32

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США

1.1. Україно-американські відносини як об'єкт в міжнародно-політичних дослідженнях

Міжнародні відносини між двома країнами відображають взаємодію та стосунки між двома суверенними державами на міжнародній арені. Це може включати різноманітні аспекти, такі як: політичні, економічні, культурні та військові відносини між країнами. Міжнародні відносини між двома країнами можуть бути спрямовані на співпрацю, конкуренцію або конфлікт.

Також важливо враховувати роль інших факторів у міжнародних відносинах, таких як міжнародні організації, міжнародне право, міжнародна торгівля та глобальні проблеми, такі як кліматичні зміни та боротьба з тероризмом. Вивчення міжнародних відносин між двома країнами дозволяє розуміти складність та взаємодію в міжнародній системі [22, с. 20].

Існує кілька підходів до вивчення міжнародних відносин України та США (рис. 1.1.), серед яких можна виділити наступні [2; 10; 22; 28; 48]:

1. Двосторонній підхід – дослідження взаємодії між Україною та США на рівні міждержавних відносин, їх історії, взаємодії у політичній, економічній, військовій та інших сферах.
2. Регіональний підхід – вивчення взаємодії між Україною та США у регіональному контексті, зокрема в контексті відносин з Європейським Союзом, НАТО, країнами Східної та Центральної Європи та Близького Сходу.
3. Глобальний підхід – дослідження взаємодії між Україною та США у глобальному контексті, зокрема в контексті світового лідерства, міжнародної безпеки, енергетики та інших глобальних питань.
4. Інтердисциплінарний підхід – вивчення взаємодії між Україною та США з використанням методів та підходів з різних наукових дисциплін, зокрема політології, історії, міжнародних відносин, економіки, соціології, культурології та інших.

Ці підходи можуть використовуватися як окремо, так і у поєднанні, для вивчення міжнародних відносин між Україною та США.

Януш Бугайський, політичний аналітик та дослідник в галузі міжнародних відносин, описує українсько-американські відносини як стратегічно важливі для обох країн, особливо після російської агресії на сході України. У своїй книзі «Eastern Europe: Russia's Neglected Frontier» він аналізує динаміку відносин між США та Україною та визначає основні напрямки співпраці між ними [33, с. 3].

Приклад оформлення таблиць

Таблиця 1.1

Етапи розвитку двосторонніх відносин між США та Україною

Назва	Період, роки	Зміст
Перші контакти	1991-1992	У вересні 1991 року США визнали незалежність України та установили дипломатичні відносини з новоутвореною державою
Створення та розвиток стратегічного партнерства	1993-1999	Було підписано Декларацію про стратегічне партнерство між США та Україною в 1998 році, яка стала основою для розвитку двосторонніх відносин
Підтримка України на шляху до євроатлантичної інтеграції	2000-2010	США надавали підтримку Україні на шляху до вступу до НАТО та ЄС
Період поглиблення співпраці в економічній сфері	2011-2014	Двостороння економічна співпраця стала більш інтенсивною
Криза в Україні та російська агресія	2014-2019	США підтримують суверенітет та територіальну цілісність України, надають допомогу в рамках реформування та зміцнення демократичних інститутів, а також сприяють енергетичній безпеці України
Розширення військової та безпекової співпраці	2019-донині	США надали значну військову допомогу Україні, зокрема, військову техніку, боєприпаси та навчання. Також США допомагають Україні у зміцненні її обороноздатності та безпеки

Джерело: складено автором за матеріалами: [4; 22; 32; 47]

Складено автором за матеріалами:[31]

Приклад оформлення рисунків

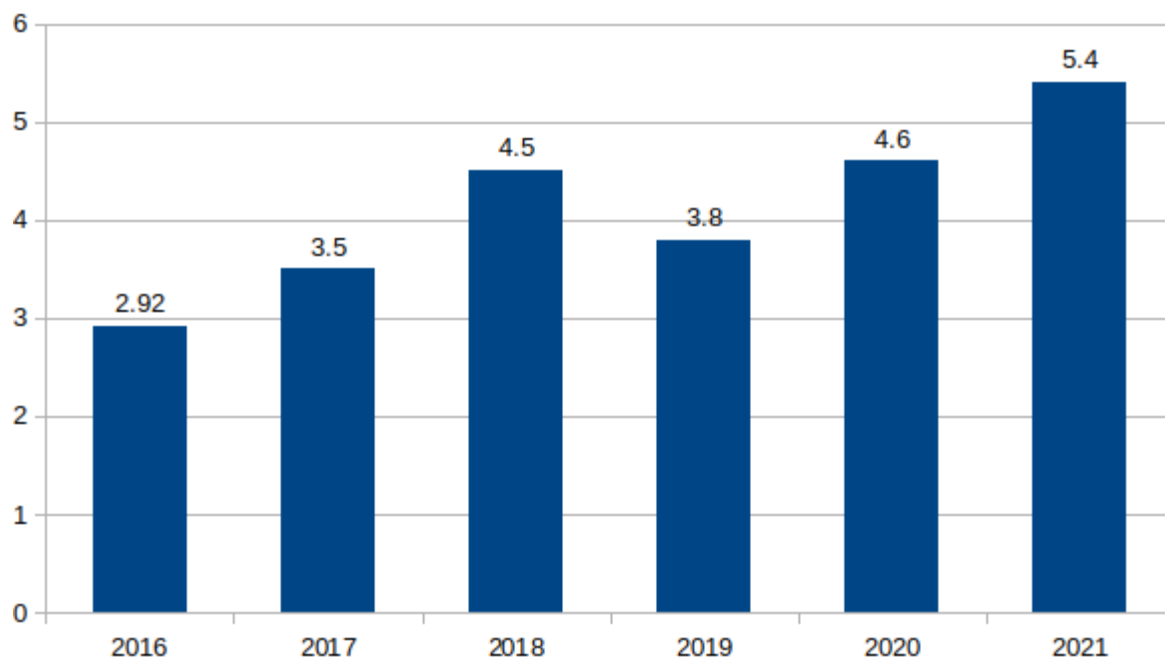

Рис. 1.3. Динаміка зовнішньоторговельного обороту між Україною та США за 2017-2021 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором за матеріалами [18; 19]

Рис. 1.4. Структура експорту українських товарів до США у 2021 р., %

Джерело: складено автором за матеріалами [18; 19]

Приклади оформлення використаних джерел

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Нормативно-правові акти	Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року "Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України": Указ Президента України від 26.08.2021 №448/2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055/.
Один автор	Арон Р. Мир і війна між націями / Пер. з фр. Віктор Шовкун, Зоя Борисюк та Григорій Філіпчук – Київ: Юніверс, 2000. 686 с. Дорошко М. С. Неоголошені війни Росії проти України у XX – на початку XXI ст.: Причини і наслідки. – К.: Ніка-Центр, 2018. – 196 с.
Декілька авторів	Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2023. – 264 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/0017516.pdf. Головченко В. І., Матвієнко В. М. Дипломатична історія України (1923–1993 роки): навч. посіб. К.: Ніка-центр, 2018. – 420 с. Країнознавство: підручник / В.П.Крижанівський, М.С. Дорошко, В.І. Головченко та ін.; за ред. проф. Дорошка М.С. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2012. 439 с. <i>The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations</i> / Edited by Melissen, Jan. – Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 2005. 221 p.
Збірки наукових праць	Порох А. Формування передумов інтеграції України у світове господарство / А. Порох // Збірник наукових праць. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАНУ. 2000. Вип. 26. С. 154–163.
Тези конференцій	Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Схід і Захід : історія проти географії на різних етапах цивілізаційної акселерації // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії: досвід модернізації та перспективи взаємодії: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків: ФОП Панов А.М., 2020. – С. 28-30. Парфіненко Анатолій. Виклики й загрози європейській безпеці в регіоні Західних Балкан // Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Львів, 7–8 жовтня 2020 р.) / Упорядники: Мальський М.З., Лещенко Л.В., Кучик О.С., Вовк Р.В. – Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – С. 91-95.
Статті журналів та газет	Лиман С. І., Ангеліс Є. О. (2021). Угорсько-румунські відносини та діяльність Венеціанської комісії у вирішенні проблем національних меншин Трансильванії. <i>Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм</i>, (13), 18-25. https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-02

	<i>Parfinenko, A.</i> (2023). Russian Revisionism as a Challenge to the International Order. <i>Actual Problems of International Relations</i>, 154(1), 18–33. <i>Каспрук В.</i> Чого чекає президент Барак Обама від візиту на Кубу? // <i>Дзеркало тижня</i>. 2016. №7. 26 лют. <i>Renwick, Danielle.</i> U.S.-Cuban Relations / Renwick, Danielle, Briana Lee, James McBride // <i>Council on Foreign Affairs</i>. 2016. 7 September.
Інтернет – ресурси	<i>Кулеба Д.</i> Публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни // <i>Європейська правда</i>. 2015. 23. вер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/. <i>Holbig, Heike</i> (2015): The plasticity of regions: A social sciences-cultural studies dialogue on Asia-related area studies // <i>GIGA Working Papers</i>, No. 267. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdl.handle.net/10419/107632/.
Інші	<i>Інститут зовнішньої політики</i> Дипломатичної академії України при МЗС України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fpri.kiev.ua/. <i>World Economic Forum</i>. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.weforum.org/.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19>.
3. Закону України Про дипломатичну службу [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 26, ст.219. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» : Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021. Президент України Володимир Зеленський : офіц. інтернет-представництво. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.
5. Артьомов І. В. Актуальні проблеми зовнішньої політики України : навчальний посібник / рец. : С. В. Віднянський, І. І. Вовканич, І. Я. Тодоров. — Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. — С. 217-235.
6. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України, 2023. — 264 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/0017516.pdf>.
7. Волошин Ю.О. Зовнішня політика України в умовах європейської інтеграції: проблеми конституційно-правового забезпечення: монографія / Ю. О. Волошин, С. В. Папаяні. Одеса: Фенікс, 2015. – 231 с.
8. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Horbulin_Volodymyr/Svitova_hibrydna_viina_ukrainskyi_front.pdf?
9. Стратегічне партнерство з Турецькою Республікою : зовнішньоекономічні аспекти : аналіт. доп. / [Н. Гавриленко, А. Бобровицький, М. Замікула та ін.] ; заг. ред. М. Паламарчука, Р. Юлдашева. – Київ : НІСД, 2022. – 59 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.16>.

Рекомендовані теми курсових робіт

1. Правові основи, стратегічні пріоритети та ключові напрямки зовнішньої політики України.
2. Протидія російській агресії як ключових напрямків зовнішньої політики України.
3. Інституційні та правові основи зовнішньополітичної діяльності України на сучасному етапі.
4. Стратегічні напрямки співпраці України з «Групою семи».
5. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах з Великою Британією.
6. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах з Італією.
7. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах з Канадою.
8. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах з Німеччиною.
9. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах зі США.
10. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах з Францією.
11. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньої політики України у відносинах з Японією.
12. Євроінтеграційні пріоритети зовнішньої політики України: особливості еволюції та сучасний стан
13. Атлантична інтеграція України як стратегічний вектор зовнішньої політики.
14. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-австрійських відносин
15. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-азербайджанських відносин.
16. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-грузинських відносин.
17. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-естонських відносин.
18. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-ізраїльських відносин.
19. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-індійських відносин.
20. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-китайських відносин.
21. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-латвійських відносин.

22. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-литовських відносин.
23. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-молдовських відносин.
24. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-польських відносин.
25. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-румунських відносин.
26. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-словацьких відносин.
27. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-турецьких відносин.
28. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-угорських відносин.
29. Становлення, сучасний стан та стратегічні пріоритети українсько-чеських відносин.
30. Зовнішньополітична діяльність України щодо міжнародної ізоляції Росії, притягнення її до відповідальності за воєнні злочини та консолідації союзників.
31. Зовнішньополітичні пріоритети України в країнах Близького Сходу.
32. Сучасний стан та зовнішньополітичні пріоритети України у відносинах з країнами Західних Балкан.
33. Сучасний стан та зовнішньополітичні пріоритети України у відносинах з країнами Індостанського регіону (Австралія, Японія, Південна Корея, Індонезія, Сінгапур та ін.), країнами АСЕАН.
34. Сучасний стан та зовнішньополітичні пріоритети України у відносинах з країнами Латинської Америки.
35. Сучасний стан та зовнішньополітичні пріоритети України у відносинах з країнами Північної Європи.
36. Сучасний стан та зовнішньополітичні пріоритети України у відносинах з країнами Субсахарської Африки (Кенія, ПАР, Нігерія, Гана, Єгипет, Танзанія, Сенегал та ін.).
37. Сучасний стан та зовнішньополітичні пріоритети України у відносинах з країнами Центральної Азії.
38. Основні напрямки та стратегічні пріоритети зовнішньополітичної діяльності України в ООН.
39. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньополітичного співробітництва України з ОБСЄ.
40. Сучасний стан та стратегічні пріоритети зовнішньополітичного співробітництва України з Радою Європи.
41. Основні вектори зовнішньополітичної діяльності України з формування міжнародної коаліції з відновлення України.
42. Стратегічні пріоритети санкційної дипломатії України.
43. Стратегічні пріоритети воєнної дипломатії України.
44. Основні напрямки та стратегічні пріоритети енергетичної дипломатії.

45. Основні напрямки та стратегічні пріоритети культурної дипломатії України.
46. Основні напрямки та стратегічні пріоритети публічної дипломатії України.
47. Стратегічні пріоритети України щодо закордонного українства.
48. Зовнішньополітична діяльність зі стратегічними партнерами України: реалії та тенденції в умовах війни.

Тема курсової роботи обирається студентом та узгоджується з викладачем. За узгодженням з викладачем студент може запропонувати власну тему, присвячену висвітленню стратегічних пріоритетів зовнішньої політики України в окремих країнах та регіонах світу.

Приклад SWOT-аналізу

СИЛЬНІ СТОРОНИ:	СЛАБКІ СТОРОНИ:	МОЖЛИВОСТІ:	ЗАГРОЗИ:
1) культурне та природне розмаїття України; 2) тисячолітня історична спадщина; 3) велика територія та вдале географічне розташування; 4) талановиті та освічені люди; 5) доступні природні ресурси; 6) політична воля і підтримка розвитку найкращих практик публічної дипломатії з боку керівництва МЗС.	1) низька обізнаність про Україну у світі; 2) відсутність сталого образу та єдиного голосу України за кордоном; 3) стереотипне сприйняття країни крізь призму проблем (війна, бідність, корупція, політична турбулентність); 4) недостатня інституційна та фінансова спроможність державних органів влади забезпечити стає впровадження довгострокових проєктів у сфері публічної дипломатії; 5) сфокусованість України на внутрішніх проблемах; 6) актуальні проблеми й виклики: зовнішня збройна агресія та окупація, поширеність популістичних трендів, брак довіри до державних інституцій, незавершеність реформ в країні.	1) діджиталізація та віртуалізація світу внаслідок пандемії; 2) перегляд логістичних, торговельних та економічних зв'язків по всьому світу через коронавірусну кризу; 3) європейська та євроатлантична інтеграція України: зміни законодавства, реформи, запровадження нових практик управління державою та ведення бізнесу тощо; 4) світова продовольча криза як можливість для України здобути статус гаранта світової продовольчої безпеки.	1) дезінформаційні атаки та гібридні форми війни з боку Російської Федерації; 2) висока конкуренція за увагу в міжнародному середовищі.

Рис. 1.1. SWOT-аналіз формування позитивного іміджу України в світі
Джерело: Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Парфіненко Анатолій Юрійович

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

**Методичні рекомендації до виконання курсової роботи
(для здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії» першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми
«Міжнародні відносини та регіональні студії»)**

В авторській редакції

Підписано до розміщення 18.06.2024. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 4, 8. Обсяг 1.833. Мб. Зам. № 175/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна